

Берзінь Сергій Людвигович

адвокат, студент заочної магістратури

Інституту міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Берзинь Сергей Людвигович

адвокат, студент заочной магистратуры

Института международных отношений

Киевского национального университета имени Тараса Шевченко

Berzin Serhii

Advocate, Student of the Extramural Magistracy of the

Institute of International Relations of the

Taras Shevchenko National University of Kyiv

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

МОРСЬКОГО СТРАХУВАННЯ В МІЖНАРОДНОМУ

ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ

МОРСКОГО СТРАХОВАНИЯ В МЕЖДУНАРОДНОМ ЧАСТНОМ

ПРАВЕ

THE THEORETICAL BASES OF LEGAL REGULATION OF SEA

INSURANCE IN PRIVATE INTERNATIONAL LAW

Анотація. Досліджено поняття морського страхування, встановлено стан правового регулювання даного інституту в національному законодавстві та міжнародному праві.

Ключові слова: морське страхування, морське приватне право, страховик, страхувальник, страховий випадок на морі.

Аннотация. *Исследовано понятие морского страхования, установлено состояние правового регулирования данного института в национальном законодательстве и в международном праве.*

Ключевые слова: *морское страхование, морское частное право, страховщик, страхователь, страховой случай на море.*

Summary. *The concepts of marine insurance are investigated, the status of legal regulation of this institution in national legislation and in international law.*

Key words: *marine insurance, maritime private law, insured, insurer, insured event at sea.*

Постановка проблеми. Морські перевезення є одним із найбільш ризикових видів діяльності. Експлуатація будь-якого морського судна несе потенційний ризик можливих втрат та збитків, яких може зазнати власник або фрахтувальник судна, власник вантажу, перевізник тощо, а обсяг збитків, пов'язаний з обставинами конкретної морської аварії, часто перевищує фінансові можливості вказаних осіб. Вирішенню проблем відшкодування завданих збитків і покликане слугувати морське страхування як система захисту майнових інтересів фізичних і юридичних осіб на випадок морської небезпеки.

Морське страхове право є частиною морського приватного права. Однак, в міжнародному праві відсутні норми, які регулювали б відносини з морського страхування, тому на такі відносини розповсюджується дія норм національного права [1, с. 159].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Станом на сьогодні можна стверджувати про актуальний стан дослідження інституту страхування морських перевезень на національному рівні, достатньо широку базу джерел, оскільки дана сфера найменше викликає необхідність

докорінних змін, а також це зумовлено відсутністю міжнародно-правового регулювання страхування морських перевезень як такого, а відповідно відсутність спеціальних міжнародних документів з цього питання, які потребували б імплементації чи викликали б дискусії щодо ратифікації.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). За мету поставлено дослідження сучасного правового регулювання інституту страхування морських перевезень в Україні та світі.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі основні завдання: дослідити доктринальні точки зору на поняття морського страхування; визначити сутність морського страхування та стан правового регулювання в Україні та на міжнародному рівні.

Виклад основного матеріалу. Дане дослідження варто розпочати із розгляду доктринальних поглядів на поняття морського страхування.

Так, Єфімов С.Л. відносить морське страхування до економічних категорій. Під сучасним морським страхуванням дослідник розуміє систему економічних відносин, пов'язаних із створенням та використанням засобів страхового фонду у грошовій формі у цілях відшкодування шкоди від морських небезпек та надання фінансової допомоги учасникам морського підприємства від різних непередбачуваних випадковостей, а також іншим суб'єктам господарювання, пов'язаним з торговельним мореплаванням та використанням природних ресурсів континентального шельфу [2, с. 21-22].

Кузнецов С.О. та Пашковська Л.І. вказують, що необхідність відшкодування збитків винною особою міститься практично у всіх законодавчих актах різних країн. У той же час існує небезпека невідшкодування збитків. Взаємодія цих обставин і викликала до життя інститут морського страхування як правовий засіб забезпечення майнових інтересів, пов'язаних із торговельним мореплаванням. Страхування гарантує відновлення майнових прав у випадках, коли відповідальність за

договором або внаслідок заподіяння шкоди не настає зовсім або приводить лише до часткового відшкодування [3, с. 191].

Красільнікова О.С. вважає, що морське страхування — це система відносин, спрямована на відшкодування майнових збитків від морських небезпек та надання допомоги учасникам морської пригоди від непередбачуваних випадковостей [4, с. 8].

Ольховик Л.А. ототожнює поняття морського страхування з поняттям договору морського страхування, визначеним статтею 239 Кодексу торговельного мореплавства України (надалі – КТМ України) [5], стверджуючи, що це визначення має загальний характер [6, с. 72-73].

Фисун І.В. та Ярова Г.М. під морським страхуванням розуміють один із найдавніших видів страхування, що охоплює страхування суден, вантажів і фрахту від різних видів небезпек під час виконання рейсу [7, с. 35].

Правове регулювання відносин у морському страхуванні базується як на законодавчій базі, так і на правилах, які виникли завдяки страховій практиці. Правила страхування можуть забезпечити уніфікацію договорів, які використовуються на страхових ринках, їхню достатню повноту та визначеність. У свою чергу, це надає можливість зменшити причини для суперечок між сторонами складеного договору страхування.

Як зазначалося вище, Єрмолаєв В.Г. наголошує, що в міжнародному праві відсутні норми, які регулювали б відносини з морського страхування, тому на такі відносини розповсюджується дія норм національного права. В більшості законодавств морських країн національні норми, що регулюють відносини, які виникають з морського страхування, є диспозитивними, що дозволяє сторонам договору морського страхування широко використовувати умови, які є загальноприйнятими у світовій страховій практиці [1, с. 159].

Підтверджує вказані слова Внукова Н.М., яка вказує, що оскільки

морське страхове право дуже тісно переплітається з морським правом, а останнє ускладнено участю «іноземного елемента», воно не може бути урегульовано нормами тільки внутрішньодержавного права. Врахування іноземного впливу вимагає особливих методів правового регулювання майнових відносин, що призвело до появи юридичних норм, спеціально призначених для визначення застосовного права самими сторонами. З'являється необхідність ознайомлення з основними законодавчими правилами і практикою тих іноземних держав, страхові ринки яких мають міжнародне значення, наприклад, Норвегії, Німеччини, США, Франції, Великобританії та ін. [8, с. 328].

Таким чином, міжнародний аспект страхового захисту у морському праві зводиться до усунення національних відмінностей у законодавстві різних країн і уніфікації способів захисту інтересів господарюючих суб'єктів, з одного боку, та розробки таких юридичних норм, які б забезпечили страховикам наявність достатніх фінансових гарантій, з іншого боку.

Правовою основою морського страхування є сам договір морського страхування та правила клубів взаємного страхування судновласників [9, с. 172; 2, с. 25].

Роль і місце морського страхування в зовнішній торгівлі виявляється при розгляді найбільш розповсюджених міжнародних договорів купівлі-продажу, Правилах ІНКОТЕРМС, які встановлюють правовий зв'язок між договорами морського перевезення і страхування. Паралельно з ІНКОТЕРМС існують інші торговельні стандарти, зокрема, американські (1941 Revised American Foreign Trade Definition); Генеральні умови поставок (1976 р.), що застосовуються у східних країнах; Скандинавські комбітерми, переглянуті у 1990 р. [10, с. 484].

Основними джерелами правового регулювання морського страхування в Україні є: Конституція України, ЦК України, КТМ України

(розділ VIII «Морське страхування»), Закон України «Про страхування», постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.2002 №733 «Про Порядок і правила проведення обов'язкового страхування відповідальності суб'єктів перевезення небезпечних вантажів на випадок настання негативних наслідків під час перевезення небезпечних вантажів», наказ Міністерства транспорту України № 260 від 17.05.1999 «Про Порядок укладання договорів страхування морських суден, що перебувають у державній власності і передаються судновласниками у фрахт, оренду, лізинг», наказ Міністерства фінансів СРСР № 140 від 24.12.1990 «Правила страхування вантажів» [3, с. 192].

Внукова Н.М. доповнює даний перелік також Правилами страхування засобів водного транспорту (КАСКО) і Правилами страхування відповідальності судновласників перед третіми особами [8, с. 327].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Під морським страхуванням на основі запропонованих доктринальних понять варто розуміти інститут морського приватного права, що охоплює страхування суден, вантажів, фрахту та відповідальності судновласників та спрямований на відшкодування майнових збитків, що можуть виникнути в результаті морських небезпек та випадковостей. Правове регулювання відносини у морському страхуванні побудоване на нормах національних законодавств держав, оскільки в міжнародному праві відсутні норми, які регулювали б відносини з морського страхування. Основу законодавства України в цій сфері становлять Конституція України, Кодекс торговельного мореплавства України, Цивільний кодекс України та Закон України «Про страхування». Окремо слід зауважити роль Правил Інкотермс як зводу міжнародних правил з тлумачення торговельних термінів, які обумовлюють правовий зв'язок між договорами морського перевезення і

страхування. Сутність морського страхування, як видно з його поняття, полягає у забезпеченні відшкодування шкоди, понесених страхувальником у результаті морських небезпек та випадковостей.

Перспективним є вивчення національних законодавств основних гравців ринку морського страхування у світі, пошук історичних відомостей про морське страхування у країнах Америки та Азії, а також поглиблений розгляд колізійних методів регулювання у морському приватному праві.

Література

1. Ермолаев В. Г. Морское право : учеб. пособие / В. Г. Ермолаев, О. В. Сиваков. – Москва : Юриформцентр, 2001. – 254 с.
2. Ефимов С. Л. Морское страхование : Теория и практика: Учебник для вузов / С. Л. Ефимов. – М. : РосКонсульт, 2001. – 442с.
3. Кузнецов С. О. Морське приватне право: навч. посібник : рекомендовано МОН України / С.О. Кузнецов, Л.І. Пашковська; НУ «ОЮА». – Одеса : Фенікс, 2012. – 236 с.
4. Красільнікова О. С. Правовідносини страхування відповідальності судновласника перед третіми особами : дис. канд. юрид. наук: 12.00.03 / О. С. Красільнікова. – О., 2005. – 20 с.
5. Кодекс торговельного мореплавства України : Кодекс України від 23.05.1995 № 176/95-ВР (зі змінами) // Відом. Верхов. Ради України. – 1995. – №№ 47-52. – Ст. 349.
6. Ольховик Л. А. Поняття морського страхування / Л.А. Ольховик // Порівняльно-аналітичне право. – 2017. – № 1. – С. 72-74.
7. Фисун І. В. Страхування: навч. посібник / І.В. Фисун, Г. М. Ярова. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 232 с.
8. Внукова Н. М. Страхування: теорія та практика : учебно-методический комплекс / Н. М. Внукова, В. І. Успенко, Л. В. Временко. – Х. : Бурун Книга, 2004. – 376 с.

9. Губіна Г. Л. Договір страхування в Україні щодо перевезень вантажів на морському транспорті / Г. Л. Губіна // Університетські наукові записки. – 2008. – № 3. – С. 172-179.
10. Федорова Т. А. Страхование : Учебник / Под ред. Т.А. Федоровой. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Экономистъ, 2003. – 875 с.

References

1. Yermolaev V. G. Morskoe pravo : ucheb. posobie / V. G. Yermolaev, O. V Sivakov. – Moskva : Yurinformtsentr, 2001. – 254 s.
2. Yefimov S. L. Morskoe strakhovanie : Teoriya i praktika: Uchebnik dlya vuzov / S. L. Yefimov. – M. : RosKonsult, 2001. – 442s.
3. Kuznecov S. O. Morsjke pryvatne pravo: navch. posibnyk : rekomendovano MON Ukrainy / S.O. Kuznecov, L.I. Pashkovsjka; NU «OJuA». – Odesa : Feniks, 2012. – 236 s.
4. Krasiljnjkova O. S. Pravovidnosyny strakhuvannja vidpovidalnosti sudnovlasnyka pered tretimy osobamy : dys. kand. juryd. nauk: 12.00.03 / O. S. Krasiljnjkova. – O., 2005. – 20 s.
5. Kodeks torgovelnogo moreplavstva Ukraini : Kodeks Ukraini vid 23.05.1995 № 176/95-VR (zi zminami) // Vidom. Verkhov. Radi Ukraini. – 1995. – №№ 47-52. – Ct. 349.
6. Oljkhovyk L. A. Ponjattja morsjkoqho strakhuvannja / L.A. Oljkhovyk // Porivnjajjno-analitychne pravo. – 2017. – № 1. – S. 72-74.
7. Fysun I. V. Strakhuvannja: navch. posibnyk / I.V. Fysun, Gh. M. Jarova. – K.: Centr uchbovoji literatury, 2011. – 232 s.
8. Vnukova N. M. Strakhuvannja: teoriya ta praktyka : uchebno-metodycheskyj kompleks / N. M. Vnukova, V. I. Uspalenko, L. V. Vremenko. – Kh. : Burun Knygha, 2004. – 376 s.
9. Ghubina Gh. L. Doghovir strakhuvannja v Ukraini shhodo perevezenj vantazhiv na morsjkomu transporti / Gh. L. Ghubina // Universytetsjki

naukovi zapysky. – 2008. – № 3. – S. 172-179.

10. Fedorova T. A. Strakhovanie : Uchebnik / Pod red. T.A. Fedorovoy. – 2-e izd., pererab. i dop. – M.: Ekonomist, 2003. – 875 s.